

Metodika pro zjišťování dostupnosti sociálních služeb pro osoby s poruchami autistického spektra

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Rozvoj
Systému
Sociálních
Služeb

Reg. č. projektu: CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_017/0003739

Zpracovatel: KPMG Česká republika s.r.o.

Klient: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky

Datum: 25. července 2019

1. Obsah

1. Obsah	2
2. Executive summary	4
3. Zadání.....	6
4. Seznam zkratk	7
5. Nástroje a postupy pro získání celkového počtu osob s PAS na úrovni kraje včetně návrhu, jak zjistit zdroje dat.....	8
5.1. Děti do 7 let s PAS	8
5.2. Děti a mládež s PAS	9
5.3. Dospělé osoby s PAS.....	10
5.3.1. Česká správa sociálního zabezpečení	10
5.3.2. Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR	13
Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR	13
6. Nástroje a postupy k získání počtu odmítnutých žadatelů o sociální službu..	15
6.1. Hlášení ze strany poskytovatelů.....	16
6.2. Dobrovolná registrace osob s PAS.....	17
7. Nástroje a postupy pro získání rozsahu stávajících služeb využívaných osobami s PAS	21
8. Nástroje a postupy pro získání informací o chybějících sociálních službách	22
9. Promítnutí pokrytí služeb u nezajištěných potřeb osob s PAS do současné sítě sociálních služeb	25
9.1. Plánování sociálních služeb	25
9.2. Střednědobé plánování rozvoje sociálních služeb	26
9.2.1. Sociální pracovníci obcí.....	27
9.2.2. Pracovní, koordinační a jiné skupiny	27
9.3. Využití přímo řízených organizací kraje.....	28
9.4. Mezikrajská spolupráce.....	28

10.	Databáze KÚ	30
11.	Závěrečné zhodnocení	31
12.	Přílohy	33
12.1.	Vzorové formuláře.....	33
12.1.1.	Odbor školství	33
12.1.2.	Česká správa sociálního zabezpečení	34
12.1.3.	Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR	35
12.2.	Dobrovolné oznámení o nedostupnosti služeb pro osoby s PAS.....	36
12.3.	Odmítnutí žádosti o poskytnutí sociální služby v případě osob s PAS.	38

2. Executive summary

Předmětný dokument je výstupem druhé etapy projektu „Vytvoření metodiky pro zjišťování dostupnosti sociálních služeb pro osoby s PAS v ČR“, jež pro Ministerstvo práce a sociálních věcí realizuje KPMG Česká republika (dále jen „Zpracovatel“).

Při vytvoření tohoto dokumentu Zpracovatel reflektoval jak výsledky pilotního ověřování metodiky, tak zkušenosti získané v rámci první etapy projektu,¹ jejímž účelem bylo zjistit, jaká je situace a postavení celého spektra osob s PAS v systému sociálních služeb. Východiskem pro tvorbu metodiky bylo zjištění, kdy krajské úřady nedisponují informacemi o počtu osob s PAS, a tím je výrazně limitováno zajištění adekvátních sociálních služeb těmto osobám.

Hlavním cílem metodiky je proto vytvořit návod pro krajské úřady:

1. jaké informace ohledně osob s PAS mají zjišťovat na svém území
2. jakým způsobem mají provádět sběr dat (kde data a informace zjistí)
3. jak zjistí počet sociálních služeb, které mají k dispozici
4. jak zjistí nepokrytou potřebu sociální služby dle kategorie a věku osob s PAS
5. jak budou postupovat v situaci, když identifikují, že mají nepokrytou potřebu ve svém kraji

Pilotního ověření metodického postupu v praxi se zúčastnilo 5 vybraných krajských úřadů², přičemž v rámci zpřehlednění byla metodika rozdělena na čtyři základní části:

1. Jak získávat data o tom, kolik osob s PAS žije na území konkrétního kraje
2. Jak získávat data o tom jaké služby jsou osobám s PAS na území kraje poskytovány a v jakých kapacitách
3. Jak získávat data o tom, jaké služby pro osoby s PAS na území kraje chybí
4. Jak reagovat na nedostatek určitého druhu služeb pro osoby s PAS

¹ „Analýzy počtu osob s PAS v ČR a jejich potřeb v kontextu jednotlivých druhů sociálních služeb“

² KÚ Olomouckého kraje, KÚ Kraje Vysočina, KÚ Středočeského kraje, Magistrát hlavního města Prahy a KÚ Jihočeského kraje

V rámci pilotáže metodiky Zpracovatel formuloval KÚ dotazy, jejichž obsah a struktura je nyní indikována v následujících kapitolách prostřednictvím jednotlivých karet. Tyto karty nejprve stanoví, jaký je účel získávání dat, poté indikují základní strukturu a způsob vyžádání si příslušných dat. Data byla s ohledem na ochranu osobních údajů požadována v anonymizované podobě.

3. Zadání

Dle smlouvy Zpracovatel vypracuje Metodiku pro zjišťování dostupnosti sociálních služeb pro osoby s PAS (dále jen „Metodika“), přičemž zohlední výsledky pilotáže této metodiky, jež měla být ověřena alespoň ve čtyřech geograficky různých krajích ČR.

Metodika bude reflektovat výsledky analýzy (první etapy projektu), kdy získaná data budou sloužit pro návržení nástrojů, postupů a způsobů sběru dat krajskými úřady. Součástí dokumentu bude rovněž zdůvodnění navrhovaných nástrojů a postupů včetně zvážení proveditelnosti na úrovni kraje. Zpracovatel se zaměří na prvky, které mají potenciál přispět k řešení deficitů stávajícího systému v ČR.

Požadovaný obsah a struktura metodiky:

1. Nástroje a postupy pro získání celkového počtu osob s PAS na úrovni kraje včetně návrhu, jak zjistit zdroje dat
2. Nástroje a postupy k získání počtu odmítnutých žadatelů o sociální službu z důvodu naplněné kapacity sociální služby
3. Nástroje a postupy pro sběr aktuálních informací o potřebách osob s PAS v kontextu poskytování sociálních služeb
4. Nástroje a postupy pro získání počtu stávajících a využívaných služeb osobami s PAS
5. Nástroje a postupy pro získání informací o chybějících sociálních službách
6. Kvantifikace potřeb, které nejsou pokryté sociálními službami
7. Promítnutí pokrytí služeb u nezajištěných potřeb osob s PAS do současné sítě sociálních služeb.

Cílem metodiky je vytvořit jednotný postup pro krajské úřady, dle kterého budou zjišťovat jak počet osob s PAS, tak jejich potřeby, a to za účelem zajištění poskytnutí adekvátních sociálních služeb.

4. Seznam zkratk

PAS –	porucha autistického spektra
LMP –	lehké mentální postižení
MKN-10 –	Mezinárodní klasifikace nemocí verze 10
MPSV –	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MZ –	Ministerstvo zdravotnictví
MŠMT –	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
ČSSZ –	Česká správa sociálního zabezpečení
VOP –	Veřejný ochránce práv
KVOP –	Kancelář veřejného ochránce práv
PLDD –	praktický lékař pro děti a dorost
KÚ –	krajský úřad
NRHZZ –	Národní registr hrazených zdravotních služeb
LPS –	Lékařská posudková služba
ÚZIS -	Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR
ORP -	Obce s rozšířenou působností
SPRSS -	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb
M-CHAT -	Modifikovaný dotazníkový test pro záchyt poruchy autistického spektra u batolat (Modified Checklist for Autism in Toddlers)
OZP -	Osoba zdravotně postižená
TP -	Těžké postižení
ZTP -	Zvlášť těžké postižení
ZTP/P -	Zvlášť těžké postižení s průvodcem

5. Nástroje a postupy pro získání celkového počtu osob s PAS na úrovni kraje včetně návrhu, jak zjistit zdroje dat

Základním pilířem této metodiky je postup pro zjišťování počtu osob s PAS, vč. jejich kategorizace dle věkových kategorií a druhu služeb, jež osoby s PAS potřebují. Na základě analýzy Zpracovatel identifikoval klíčové subjekty pro získávání celkového počtu osob s PAS na úrovni kraje, kterými jsou: Odbor školství KÚ, ČSSZ a ÚZIS.

Již v rámci předchozí etapy projektu byly osoby s PAS rozděleny na 3 věkové kategorie. První věkovou kategorií jsou děti do 7 let, druhou kategorií 7 až 18 let (děti a mládež), a třetí kategorií dospělí (18 let a více). Tyto kategorie do značné míry korespondují i s typickým rozsahem služeb (zejm. sociálních), jež je třeba osobám s PAS zajistit a zároveň mají odraz i v rozdílných datových zdrojích.

5.1. Děti do 7 let s PAS

V kategorii 0-7 let je nejvýznamnějším datovým zdrojem plošný screening PAS v 18 měsících (využitelný v rozmezí 16-30 měsících) realizovaný v ordinacích PLDD s využitím dotazníku M-CHAT-R/F,³ v současnosti nejlépe verifikovaný a celosvětově využívaný screeningový test PAS. Jistou komplikací je nepochybně skutečnost, že je tento screening prováděn na dobrovolné bázi (na straně pediatra i rodiče dítěte) a PLDD není povinen výsledky screeningu ani v anonymizované podobě využítelné pro statistické vyhodnocování sdílet s dalšími subjekty.

DĚTI DO 7 LET S PAS

Účel	Získávání dat ohledně dětí s PAS
Subjekt	Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR
Způsob získávání dat	KÚ si prostřednictvím elektronické žádosti o export dat z NZIS ⁴ vyžádá jednou za rok data s potvrzením autismu u dětí, které byly diagnostikovány prostřednictvím screeningu.

³ M-CHAT-R/F je zkratka pro Modifikovaný dotazníkový test pro záchyt poruchy autistického spektra u batolat (z anglického originálu Modified Checklist for Autism in Toddlers, Revised, with Follow-Up). Pokud jsou výsledky základního dotazníku M-CHAT-R (revised) pozitivní, následuje navazující dotazník M-CHAT-R/F (revised with follow-up), s podrobněji rozepsanými otázkami základního testování.

⁴ Formulář je dostupný zde: <http://www.uzis.cz/nas/poskytovani-informaci/podani-zadosti-export-dat-registru-nzis>

Zpracování dat	Databáze ve formátu xls
Struktura dat	Věkové kategorie 0-3 let a 4-7 let
Komentář	Vzhledem k tomu, že je dané vyšetření plně hrazeno z veřejného zdravotního pojištění, propisuje se tento počet posouzených dětí do statistiky ÚZISu.

Vyšetření za účelem včasné diagnostiky poruch autistického spektra se v rámci preventivních prohlídek v roce a půl dítěte provádí od října 2016. V uplynulých dvou letech vykázali lékaři tento screening u více než 82 tisíc dětských pojištěnců VZP, přičemž u 2 792 z nich se vyskytlo podezření, že by mohli trpět autismem a následné podrobnější vyšetření potvrdilo diagnózu autismu u 280 z nich.⁵ Vzhledem k tomu, že je dané vyšetření plně hrazeno z veřejného zdravotního pojištění, propisuje se tento počet posouzených dětí do statistiky ÚZISu.

5.2. Děti a mládež s PAS

V kategorii 3-18 let jsou klíčovými zdroji dat výkazy týkající se oblasti školství, pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogického centra.

DĚTI A MLÁDEŽ S PAS	
Účel	Získávání dat ohledně dětí a mládeže s PAS
Subjekt	Odbor krajského úřadu, který má na starost agendu školství
Způsob získávání dat	KÚ si jednou ročně (zpravidla v říjnu) vyžádá u Odboru školství počty osob s PAS, a to prostřednictvím těchto výkazů: <ol style="list-style-type: none"> 1. Výkaz M 3 o základní škole 2. Výkaz M 8 o střední škole 3. Výkaz Z 23-01 o pedagogicko-psychologické poradně 4. Výkaz Z 33-01 o speciálně pedagogickém centru
Zpracování dat	Databáze ve formátu xls
Struktura dat	Věková kategorie 3-7 let a nad 7 let

⁵ Screeningem autistických poruch prošlo za dva roky 82 093 dětských klientů VZP, online, dostupné zde: <https://www.vzp.cz/o-nas/aktuality/screeningem-autistickych-poruch-proslo-za-dva-roky-82-093-detskych-klientu-vzp>

	Rozřazení dětí a mládeže do jednotlivých výkazů, viz formulář níže
Komentář	Jako podpůrný zdroj informací ohledně dětí s PAS lze využít Výkaz S 1-01 o mateřské škole, nicméně v tomto dokumentu nejsou zachyceny děti, o něž pečuje rodina.

Výše zmíněnými výkazy KÚ prostřednictvím odboru školství disponují, a jak se v průběhu pilotáže potvrdilo, získání těchto dat nepředstavuje významné navýšení administrativní zátěže. Na základě dotazu sociálního odboru krajského úřadu byla data za výkazy škol, pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogického centra zpravidla obratem dodána. Následující vzorový formulář mohou KÚ použít při sběru dat z příslušných výkazů.

Vzorový formulář

Odbor školství, školní rok 2017/2018					
Olomoucký kraj					
	Výkaz Z 23-01 pedagogicko- psychologická poradna	Výkaz Z 33-01 speciálně pedagogické centrum	Výkaz S1-01 mateřská škola	Výkaz M 3 základní školy	Výkaz M 8 střední školy
3-7 let					
nad 7 let					

5.3. Dospělé osoby s PAS

5.3.1. Česká správa sociálního zabezpečení

Pro věkovou kategorii dospělých osob s PAS je možné využít data LPS ČSSZ. Dotaz adresovaný ČSSZ sleduje počty uznaných posouzení zdravotního stavu osob s převažující diagnózou F84 pro účely příspěvku na péči a invalidity v daných stupních, dále pro účely průkazu OZP (TP, ZTP, ZTP/P) a pro účely příspěvku na zvláštní pomůcku.

Kritéria pro přiznání příspěvku na péči splňují zpravidla osoby, které se kvůli zdravotnímu stavu neobejdou bez pomoci při zvládnání každodenních činností – nejsou schopny samostatné pohyblivosti a mají sníženou schopnost orientace.

V případě přiznání invalidního důchodu jde zřejmě o osoby, které již v mladším věku měly přiznaný příspěvek na péči. Data z ČSSZ nejsou zcela komplexní, a to z tohoto důvodu, že řada vysokofunkčních autistů, nespĺňuje podmínky pro přiznání příspěvku na péči či invalidního důchodu, nicméně pro účely plánování sociálních služeb se jeví být zcela dostatečné, pokud bude „podchycena“ ta část osob s PAS, jejíž intenzita postižení tyto podmínky splňuje. Zároveň je nutné brát v potaz, že ČSSZ pracuje pouze s jednou, převažující diagnostickou značkou. Pokud se jedná o autismus přidružený k jiné diagnóze, v datech ČSSZ se neprojeví.

Dospělé osoby s PAS	
Účel	Získávání dat ohledně dospělých osob s PAS
Subjekt	Česká správa sociálního zabezpečení
Způsob získávání dat	MPSV si jednou ročně vyžádá u ČSSZ celkový počet osob s PAS, a to prostřednictvím těchto výkazů: <ol style="list-style-type: none"> 1. Posouzení osob s převažující dg. F84 pro účely příspěvku na péči 2. Posouzení osob s převažující dg. F84 pro účely invalidity 3. Posouzení osob s převažující dg. F84 pro účely průkazu OZP 4. Posouzení osob s převažující dg. F84 pro účely příspěvku na zvláštní pomůcku <p>MPSV bude dané výsledky dat ČSSZ distribuovat jednotlivým KÚ.</p>
Zpracování dat	Databáze ve formátu xls
Struktura dat	<ol style="list-style-type: none"> 1. Věkové kategorie (0-7 let, 7-18 let, nad 18 let) 2. Dané stupně posouzení 3. Dané typy průkazů 4. Počty uznaných příspěvků
Komentář	Pro účel odstranění duplicit v rámci jednotlivých kategorií a s ohledem na současnou právní úpravu ochrany osobních údajů je vhodné přiřadit každému posuzovanému bezvýznamový identifikátor (což je limitováno značnou administrativní náročností).

Získávání a distribuce dat

Data z ČSSZ budou poptávána ze strany MPSV. Ministerstvo jednou ročně adresuje dotaz na Ústředí ČSSZ ohledně posouzení osob s převažující diagnózou F84, kdy získaná data budou rozdělena na okresy, což je nejmenší územní jednotka, se kterou ČSSZ pracuje. Zjištěné výsledky budou distribuovány příslušným KÚ.

Následující vzorový formulář, ve struktuře jednotlivých posouzení pro daný účel, lze při získávání požadovaných dat použít.

Vzorový formulář

OLOMOUCKÝ KRAJ				
věková kategorie: nad 18 let				
				
Posouzení osob s převažující dg. F84 pro účely příspěvku na péči				
období/ stupeň	2016	2017	2018	
1. stupeň				
2. stupeň				
3. stupeň				
4. stupeň				
Posouzení osob s převažující dg. F84 pro účely invalidity				
období/ stupeň/ posouzení	2016	2017	2018	
1. stupeň	Zjišťovací			
	Kontrolní			
2. stupeň	Zjišťovací			
	Kontrolní			
3. stupeň	Zjišťovací			
	Kontrolní			
4. stupeň	Zjišťovací			
	Kontrolní			
Posouzení osob s převažující dg. F84 pro účely průkazu OZP				
období/ zdravotní postižení	2016	2017	2018	
TP				
ZTP				
ZTP/ P				
Posouzení osob s převažující dg. F84 pro účely příspěvku na zvláštní pomůck				
období/ uznané příspěvky	2016	2017	2018	
Počet uznaných příspěvků				

V rámci odstranění duplicit nás zajímá, kolik přiznaných posudků pro účely invalidity zároveň figuruje v posudcích příspěvků na péči.

OLOMOUCKÝ KRAJ				
věková kategorie: nad 18 let				
				
Podíl přiznaných posudků invalidity z příspěvku na péči				
období/ uznané příspěvky	2016	2017	2018	
Příspěvek na péči (celkem)				
Z toho posudků pro účely invalidity				

Počty osob s PAS s rozlišením na jednotlivé stupně (invalidity, příspěvku na péči) představují primární zdroj pro budoucí poptávku sociálních služeb. Vzhledem k tomu, že osoby s PAS mohou mít vedle autismu jinou přidruženou diagnózu, je nutné tuto komorbiditu při plánování zdravotních, ale i sociálních služeb zohlednit.

5.3.2. Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR

V optimálním případě by tato pracovní databáze měla být křížově porovnávána s Národním registrem hrazených zdravotních služeb, spravovaného ÚZIS.

Dospělé osoby s PAS	
Účel	Získávání dat ohledně dospělých osob s PAS
Subjekt	Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR
Způsob získávání dat	KÚ si prostřednictvím elektronické žádosti o export dat z NZIS ⁶ vyžádá na emailové adrese uzis@uzis.cz jednou za rok data s potvrzením autismu u dospělých osob.
Zpracování dat	Databáze ve formátu xls
Struktura dat	Věkové kategorie
Komentář	ÚZIS nevypořádal Zpracovatelem formulovanou žádost a KÚ obdržely pouze obecnou prezentaci.

Vyhodnocení

Jak bylo ovšem zjištěno jak v první etapě realizovaného projektu, tak během pilotáže metodiky, poskytování dat operativním způsobem pro potřeby zajištění dostatečných kapacit sociálních služeb není ze strany ÚZIS optimální. ÚZIS neposkytl data a to ani na základě žádosti Zadavatele, ani v případě formulářů zaslaných KÚ. Po opětovné výzvě byla KÚ zaslána pouze obecná prezentace.

⁶ Formulář je dostupný zde: <http://www.uzis.cz/nas/poskytovani-informaci/podani-zadosti-export-dat-registru-nzis>

Formulář

Požadavek na export dat z Národního zdravotnického informačního systému (NZIS)

Žadatel – vyplňte pouze zvýrazněnou část

Příjmení, jméno, titul (v případě žádosti studenta vyplňuje školitel):		Název NZIS: výběte
Název firmy/subjektu a adresa:		E-mail: Telefon:
Zpracované období: vyplňte požadované období, např. rok 2013–2015	Území: OR	Datum zadání: vyplňte datum
Specifikace požadavku: Zdůvodnění požadavku, za jakým účelem a s jakým mandátem jsou data žádána		
Stručný popis dat a účel - projektový záměr: K jakému účelu budou data použita? Specifikujte, jaké konkrétní parametry v jakém stupni agregace požadujete předat. V případě potřeby je možné specifikaci doplnit přílohou.		
Popis předpokládaného, zejména publikačního využití dat: Zde by měly být popsány zejména výstupy, pro které budou data použita		
Cíle práce: Popište, jaký je hlavní cíl práce.		
Pokud jsou data využita pro plnění grantu, pak uveďte jeho oficiální název, sponzora a řešitele:		
Specifikace likvidace předaných dat (popis): Po provedení zpracování budou data zlikvidována.		
Data adresná ☐ / anonymizovaná ☒ agregovaná ☒ / individuální ☐ (Požadovaná data nebudou použita pro komerční účely)		
Pole vpravo (identifikační údaje oprávněného pracovníka) vyplňte pouze v případě žádosti o osobní údaje pacientů statutárním zástupcem poskytovatele zdravotních služeb. Osobní údaje a údaje vedené ve zdravotnických registrech budou zpřístupněny jen oprávněnému zdravotnickému pracovníkovi poskytovatele zdravotnických služeb poskytovaných pacientovi dle § 73 odst. 2, písm. b z. č. 372/2011 Sb., v pl. zn., případně dalším oprávněným pracovníkům dle § 73 odst. 2, písm. c, d, e. od. zákona.		Identifikační údaje oprávněného zdravotnického nebo jiného pracovníka a kontaktní údaje: Jméno a příjmení, titul: _____ Bydliště: _____ Státní příslušnost: _____ Pracovní pozice: _____ Telefon: _____ Email: _____ ÚZIS neověřuje a neručí za bezpečnost kontaktů.
Způsob předání dat: výběte	Kontakt: _____	Podpis žadatele nebo statutárního zástupce: _____

Zpracovatel

Datum převzetí: _____	Příjmení a jméno: _____	Forma: výběte
Předáno komu: _____	Číslo předávacího protokolu: _____	Datum předání: _____
Evidenční číslo žádosti: _____ / rok: _____	Evidenční číslo pošty: _____	
Vyjádření metodika ÚZIS		
Garant: _____	Příjmení a jméno: _____	
Vyjádření: _____	Datum vyjádření: _____	

6. Nástroje a postupy k získání počtu odmítnutých žadatelů o sociální službu

Osoby s PAS, které žádají o sociální službu, mohou být odmítnuty pouze ze zákonem stanovených důvodů (§ 91 odst. 3 zákona č. 108/ 2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o sociálních službách“). Typicky se jedná o případy, kdy je žadatel odmítnut z důvodu naplněné kapacity sociální služby, nebo proto, že poskytovatel poptávanou sociální službu neposkytuje, a to s ohledem na vymezení okruhu osob v registru poskytovatelů sociálních služeb. Ačkoli mají poskytovatelé obligatorní povinnost vést evidenci žadatelů, se kterými nemohli uzavřít smlouvu o poskytnutí sociální služby (§ 88 písm. g) zákona o sociálních službách), KÚ by měly navíc iniciovat registraci odmítnutých žadatelů. Prostřednictvím dotazníku, který KÚ za tímto účelem zveřejní a distribuuje, mohou osoby s PAS de facto okamžitě po odmítnutí sociální služby KÚ informovat.

Na tomto místě je nutné podotknout, že pobytová zařízení pro osoby s PAS musí reflektovat specifické potřeby těchto žadatelů, které výrazně zmenšují rozsah možných poskytovatelů, neboť některé žadatele nemůže služba přijmout bez specifického materiálně-technického a personálního zajištění. Navíc, vzhledem k zajištění kvalifikovaného personálu a jeho odborné přípravě na práci s touto cílovou skupinou uživatelů, tedy nespočívá problém poskytování sociálních služeb osobám s PAS v běžné kapacitě míst jako takových, ale spíše v dostupnosti adekvátní služby. Z hlediska kvality poskytované služby volné místo v konkrétní sociální službě (např. chráněné bydlení) automaticky neznamena možnost přijetí osoby s PAS, ačkoli jiné osoby s PAS již tuto službu využívají.

Pro získávání počtu odmítnutých žadatelů o sociální služby je žádoucí definovat dva základní nástroje. Prvním z nich je hlášení ze strany poskytovatelů sociálních služeb, druhým dobrovolná registrace ze strany potenciálních klientů (ev. jejich opatrovníků), přičemž komplexní data může poskytnout právě jen kombinace těchto dvou přístupů.

6.1. Hlášení ze strany poskytovatelů

Dle výše uvedeného evidují poskytovatelé služeb pouze žadatele, se kterými nemohli uzavřít smlouvu o poskytnutí sociální služby, tedy zájemce, kteří fakticky podají žádost obsahující náležitosti rozhodné pro posouzení. Běžnou praxí zájemců o sociální službu je přitom situace, kdy se na poskytovatele obrátí pouze telefonicky nebo emailem, aniž by jakoukoli žádost podali, přičemž tyto dotazy poskytovatelé nikde neevidují. I prostřednictvím telefonické nebo emailové komunikace by však měli poskytovatelé odkazovat dotyčné žadatele na příslušný formulář a v rámci základního sociálního poradenství⁷ poskytovat osobám s PAS informaci ohledně evidence osob KÚ. Zároveň mohou sami poskytovatelé, po udělení souhlasu s předáním osobních údajů zájemce, KÚ o dané osobě s PAS informovali.

HLÁŠENÍ ZE STRANY POSKYTOVATELŮ	
Účel	Získávání dat ohledně odmítnutých žádostí osob s PAS poskytovatelem sociální služby
Subjekt	Poskytovatelé sociální služby
Způsob získávání dat	Poskytovatel sociální služby, který odmítne žadatele o sociální službu, odkáže daného žadatele na příslušný dotazník KÚ, nebo na základě udělení souhlasu se zpracováním osobních údajů předá informace o této osobě s PAS KÚ.
Zpracování dat	Databáze ve formátu xls
Struktura dat	<ul style="list-style-type: none"> - Celkový počet žadatelů s PAS za daný kvartál - Jaké sociální služby byly poptávány - Důvod odmítnutí žadatele - Rozsah pořadníku
Komentář	Hlášení ze strany poskytovatelů služeb představuje nepochybně významnou míru duplicity, neboť žadatel žádá u více poskytovatelů a čeká, který z nich ho neodmítne, či který

⁷ Základní sociální poradenství poskytuje osobám potřebné informace přispívající k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Základní sociální poradenství je základní činností při poskytování všech druhů sociálních služeb; poskytovatelé sociálních služeb jsou vždy povinni tuto činnost zajistit (§ 37 odst. 2 zákona o sociálních službách).

z nich mu nabídne nejkratší čekací lhůtu. Je tedy možné si představit, že v případě žádosti o poskytnutí sociální služby u pěti poskytovatelů v daném kraji, z nichž čtyři by žádost odmítli, a jeden neprodleně přijal, by se ve statistice „objevily“ čtyři odmítnuté žádosti, ačkoli by de facto žádná kapacita nechyběla.

Dle platné právní úpravy nemůže krajský úřad vést neanonymizovanou databázi žadatelů o sociální službu bez jejich výslovného souhlasu, která by tento problém řešila. Proto je žádoucí, aby si poskytovatelé nejen evidovali odmítnuté žadatele, ale zároveň s možností znovu kontaktování potenciálních klientů spravovali pořadník odmítnutých čekatelů. Hlášení ze strany poskytovatelů může mít podobu kvartálního hlášení, v němž bude uvedeno:

- 1) Kolik osob s PAS požádalo za příslušné čtvrtletí o poskytnutí sociální služby a jakého druhu.
- 2) Kolik žadatelů a z jakého důvodu bylo odmítnuto zcela, kolik bylo zařazeno na pořadník, a kolika žadatelům byla sociální služba poskytnuta.
- 3) V případě zařazení na pořadník žadatelů, jak je tento pořadník obsáhlý (kolik osob je zde celkem zařazeno)

Lze předpokládat, že poskytovatelé zřizování přímo KÚ budou poskytovat svá hlášení pravidelněji oproti ostatním poskytovatelům sociálních služeb. Na základě těchto údajů však může KÚ přímo reflektovat potřeby osob s PAS a využít daná data při plánování a vytváření sítě sociálních služeb.

6.2. Dobrovolná registrace osob s PAS

Dobrovolná registrace ze strany potenciálních klientů, kteří byli odmítnuti všemi poskytovateli příslušné sociální služby v daném kraji, poskytne skutečný obraz o reálných nedostatcích kapacit. Přitom je třeba možnost dobrovolné registrace dostatečně propagovat a náležitě komunikovat, ačkoli budou vždy existovat jedinci, kteří nebudou schopni nebo ochotni tuto registraci provést.

Významnou úlohu v systému dobrovolné registrace plní sociální pracovníci na obcích, kteří pomáhají svým klientům řešit potřebu sociální služby. Zároveň tito pracovníci mohou osobám s PAS pomáhat s vyplněním a podáním registrace. S existencí této registrace by měli být seznámeni i další sociální pracovníci, zejm. v zařízeních poskytujících zdravotní služby.

Informace o existenci dobrovolné registrace by v neposlední řadě měli sdělovat poskytovatelé sociálních služeb, a to současně s rozhodnutím o odmítnutí žádosti (zařazení na pořadník).

DOBROVOLNÁ REGISTRACE OSOB S PAS

Účel	Získávání dat ohledně odmítnutých osob s PAS, žadatelů o sociální službu
Subjekt	<ul style="list-style-type: none"> • Odmítnutí žadatelé s PAS • Poskytovatelé sociální služby • Sociální pracovníci ORP
Způsob získávání dat	Osoby s PAS, které odmítne poskytovatel sociální služby, vyplní příslušný dotazník KÚ.
Zpracování dat	Dotazník KÚ, webový formulář
Struktura dat	Specifikace níže
Komentář	Jako nejjednodušší formu dobrovolné registrace odmítnutých žadatelů lze doporučit webový formulář, z něž by se veškeré odpovědi automaticky kopírovaly do souboru XLS umístěného na sdíleném disku krajského úřadu, k němuž by měli přístup pouze pověřené pracovníci sociálního odboru. Zároveň lze doporučit tuto registraci formou dobrovolného oznámení o nedostupnosti služeb pro osoby s PAS, a to formou oznámení na webových stránkách krajského úřadu.

Ať už webový formulář nebo dobrovolné oznámení o nedostupnosti služeb pro osoby s PAS (a z něj vycházející jednoduchá databáze) by mělo obsahovat následující položky:

- 1) Jméno, bydliště, kontaktní údaje a datum narození žadatele

- 2) Jména a kontaktní údaje případného opatrovníka (případně osoby, která je oprávněna za žadatele jednat), nebo blízké, pečující osoby
- 3) Druh sociální služby, jejíž poskytnutí bylo odmítnuto
- 4) Důvod odmítnutí (nedostatečná kapacita nebo neexistence sociální služby)
- 5) Konkrétní poskytovatelé, kteří žadatele odmítli
- 6) Informace o zařazení žadatele na čekací listinu
- 7) a tyto specifické informace:⁸
 - kým (odbornost lékaře) a v kolik letech byl autismus diagnostikován
 - indikace, zdali byla diagnóza stanovena na základě posouzení odborníků
 - typ autismu, případně stupeň mentálního postižení nebo přidružená zdravotní postižení
 - detailnější popis potřeb žadatele
 - detailnější popis služby, kterou žadatel poptává
- 8) Souhlas žadatele (případně jeho opatrovníka, pokud má žadatel omezenou způsobilost k právním úkonům) se zpracováním osobních údajů a poučení v souladu s GDPR

Vzor formuláře dobrovolné evidence osob s PAS je přílohou tohoto dokumentu, viz podkapitola 12.2. Dobrovolné oznámení o nedostupnosti služeb pro osoby s PAS.

Navrhovaná evidence má potenciál napomoci řešení zvlášť komplikované situace některých žadatelů, kteří s ohledem na svůj zdravotní stav mají dlouhodobý problém najít na území příslušného kraje odpovídající sociální službu. Jedná se zejména o osoby s autismem a chováním vyžadujícím vysokou míru podpory. Pro nalezení případně vytvoření odpovídající kapacity sociálních služeb pro tyto osoby je nezbytné vyšší individuální nasazení pracovníků sociálního odboru krajského úřadu, přičemž právě dobrovolná registrace představuje vhodný a efektivní první krok.

Pro zajištění aktuálnosti vytvořené pracovní databáze je žádoucí, aby byli průběžně (jednou za 3 měsíce) kontaktováni žadatelé (jejich zákonní zástupci či opatrovníci) i v případě, že se doposud potřebnou kapacitu nepodařilo nalézt.

⁸ První tři uvedené specifikace vyžaduje KÚ Olomouckého kraje

Dobrovolná registrace by mohla probíhat na rozhraní webového prostředí, které bude sjednocené pro všechny kraje, a zároveň dostupné z úrovně MPSV. Zároveň je důležité propagovat tento nástroj formou kampaně, aby možnost registrace byla žadateli využívána.

7. Nástroje a postupy pro získání rozsahu stávajících služeb využívaných osobami s PAS

Na úvod této části je nutno upozornit na skutečnost, která byla identifikována již v rámci první etapy projektu, kdy nejsou klienti sociálních služeb dostatečným způsobem diagnostikováni.⁹ Tento problém naráží na odpovědnost poskytovatelů sociálních služeb a zajištění optimální zdravotní péče včetně diagnostiky zejména dospělých klientů pobytových služeb, kteří jsou v těchto zařízeních řadu let (častokrát do konkrétního zařízení přešli přímo z obdobného zařízení pro děti a mládež). Jedná se typicky o osoby s hlavní diagnózou střední až hluboká mentální retardace (F71-73 podle MKN-10). V některých případech se jedná o špatnou diagnózu, jež je však tradovaná po podstatnou část života konkrétní osoby (zaměnění nekomunikativnosti z důvodu PAS s neschopností komunikovat v důsledku deficitu intelektu), v jiných případech představuje PAS komorbiditu.

Jediným realistickým nástrojem pro zjišťování rozsahu stávajících služeb využívaných osobami s PAS je dotazníkové šetření, ve smyslu závazného opatření při tvorbě střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb. Vedle výkazů sociálních služeb by tímto poskytovatelé jednou ročně krajskému úřadu sdělovali, kolik osob s PAS u nich využívá jakou sociální službu. Zároveň bude indikována časová dotace poskytovaných služeb, a to dle jejich charakteru. Jednorázové, například terénní služby budou vyjádřeny prostým podílem, zatímco ambulantní sociální služby je vhodné přepočítat na člověkodny – pracovní čas jedné osoby po dobu jednoho dne.

Daná hlášení by bylo možno substituovat i drobnou úpravou Integrovaného portálu MPSV, resp. jeho aplikace Vykazování sociálních služeb. Takto rozšířená aplikace na centrální úrovni MPSV, která by KÚ informovala o nabídce a využití stávajících služeb daného kraje se zároveň jeví administrativně přijatelnější než dotazníkové šetření prováděné jednotlivými KÚ.

⁹ S cílem potvrzení nebo vyvrácení dg. F84, nechala Mgr. Silvie Tomšíková, ředitelka Domov Kamélie Křižanov své klienty vyšetřit.

8. Nástroje a postupy pro získání informací o chybějících sociálních službách

V této kapitole jsou popsány nástroje a postupy pro indikaci absentujících služeb, tedy situace, kdy poptávaná sociální služba na území daného kraje prozatím neexistuje, a není tedy ani vedena v registru poskytovatelů sociálních služeb.

Nedostupnost určitých typů sociálních služeb (zejména domovy se zvláštním režimem) přímo souvisí s poptávkou u klientů s vážnými projevy autismu, jejichž chování vykazuje prvky agresivity a sebepoškozování, kdy tyto osoby s PAS potřebují vysokou mírou kvalifikované individuální podpory během celého dne.¹⁰ Zároveň lze poukázat na problematiku regionální dostupnosti sociálních služeb, které se musí nacházet v přiměřené dojezdové vzdálenosti od bydliště klienta. Osoby s PAS a jejich rodiny se často kvůli zajištění potřebné sociální službě stěhují, a díky tomu vzniká koncentrace těchto osob v určitých regionech ČR (např. lokalita města Šumperk).

Tato problematika byla v nedávné době obsáhle řešena i judikaturou Ústavního soudu, kterou shrnula soudkyně Kateřina Šimáčková: „Je potřeba si uvědomit, že každý člověk, i se speciálním a vážným zdravotním postižením, má právo na adekvátní sociální službu.“ Obdobným způsobem rozhodovací praxi ÚS komentuje i právnička z Fóra pro lidská práva Tereza Bártová: "Potvrzuje právo osob na dostupnou, adekvátní a přístupnou sociální péči a taktéž na soudní vymahatelnost sociální péče."¹¹ Dle nálezu Ústavního soudu¹² ČR mají kraje povinnost zabezpečit,

¹⁰ Vzhledem k vytíženosti kapacity v domech se zvláštním režimem společnost NAUTIS přijímá předběžné přihlášky k poskytování této služby, dostupné zde: <https://nautis.cz/cat/cz/domov-se-zvlastnim-rezimem>

¹¹ <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/ustavni-soud-zduraznil-pravo-na-dostupnost-socialnich-sluzeb/1585692>

¹² Nález Ústavního soudu je dostupný zde: [https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2018/I. US_2637_17_an.pdf](https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2018/I._US_2637_17_an.pdf)

aby osobám v nepříznivé sociální situaci na jejich území byly k dispozici potřebné sociální služby, včetně služeb sociální péče.¹³

Kraj tedy musí vynaložit veškeré možnosti v rámci svých pravomocí, aby každému oprávněnému žadateli (což se netýká jen osob s PAS) zajistil v přiměřeném čase potřebnou sociální službu. Vedle restrukturalizace existujících IT systémů krajů, je nutné zakomponovat sledování potřeb této cílové skupiny. Určitým výsledkem aktivního zjišťování potřeb osob v daném kraji je střednědobý plán rozvoje sociálních služeb (dále jen „SPRSS“).¹⁴ Jedná se o strategický dokument kraje, který indikuje nejen nedostatečné kapacity, ale i doposud chybějící sociální služby, přičemž se hodnotí potřeby a dostupnost jednotlivých druhů služeb minimálně na území správního obvodu obce s rozšířenou působností. Aby se potřebné služby začlenily do sítě sociálních služeb,¹⁵ je nutné zapojit všechny klíčové partnery při plánování sociálních služeb, tj. sociální pracovníci obcí, poskytovatelé sociálních služeb a samozřejmě osoby, kterým jsou tyto služby poskytovány - osoby s PAS. Potřebnou součinnost těchto partnerů musí kraj iniciovat již při zahájení zpracování střednědobého plánu. Je nezbytné, aby popis žádoucího rozvoje sociálních služeb vycházel z detailních informací, včetně prevalence osob s PAS v přepočtu na obyvatele daného kraje.

¹³ V rámci zdravotních služeb již obdobný závazek státu akceptován byl a došel alespoň částečného naplnění formou nařízení vlády č. 307/2012 Sb., o místní a časové dostupnosti zdravotních služeb, v němž vláda stanoví maximální dojezdovou dobu (místní dostupnost) a čekací dobu (časová dostupnost) pro poskytnutí jednotlivých druhů zdravotních služeb. Ačkoli i toto nařízení v sobě jistě obsahuje jisté nedostatky (nejasnost výpočtu dojezdové doby), v oblasti sociálních služeb je bolestivě pocíťována jeho neexistence. Absentují tedy jednoznačné parametry, v nichž má kraj povinnost zajistit pro své občany poskytnutí sociálních služeb (což zdaleka neplatí jen pro osoby s PAS). Do té doby, než budou tyto standardy vytvořeny na centrální úrovni (Vláda ČR/MPSV) budou muset jednotlivé kraje postupovat ad hoc na základě explicitně artikulované potřeby jednotlivých klientů (i s ohledem na diverzitu potřeb konkrétních osob s PAS).

¹⁴ Viz vyhláška 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

¹⁵ Síť sociálních služeb je souhrn služeb, které v dostatečné kapacitě, náležitě kvalitě a s odpovídající místní dostupností napomáhají řešit nepříznivou sociální situaci osob na území kraje.

ZJIŠŤOVÁNÍ INFORMACÍ O CHYBĚJÍCÍCH SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH	
Účel	Zajištění osob s PAS, kterým není adekvátní sociální služba poskytována z důvodu neexistence této služby.
Subjekt	Sociální pracovníci obcí, Poskytovatelé sociálních služeb, Osoby s PAS
Způsob sběru dat	Informace získávané prostřednictvím všech klíčových partnerů v rámci zpracování střednědobého plánu a v rámci sběru dat formou dotazníků (jak ze strany poskytovatelů tak žadatelů o danou sociální službu)
Zpracování dat	Databáze (Excel)
Struktura dat	Věkové kategorie, diagnostika a konkrétní potřeba osoby s PAS, popis chybějící sociální služby.

9. Promítnutí pokrytí služeb u nezajištěných potřeb osob s PAS do současné sítě sociálních služeb

V předchozích kapitolách byl popsán postup, jak zjistit poptávku po určité sociální službě, která není pokryta nabídkou existujících poskytovatelů. Tyto informace jsou klíčové při vytváření sítě sociálních služeb, a to s cílem poskytnout kvalitní sociální služby.

9.1. Plánování sociálních služeb

Základem plánování sociálních služeb je spolupráce zadavatelů (obcí, krajů) s poskytovateli (jednotlivými organizacemi) a uživateli (klienty) sociálních služeb při vytváření plánu, vyjednávání o budoucí podobě služeb a realizaci konkrétních kroků.¹⁶

Dle současně platné právní úpravy obec spolupracuje s krajem při definování sítě sociálních služeb. Za účelem zajištění potřeb, a to nejen osobám s PAS, sděluje obec kraji informace o kapacitě sociálních služeb.¹⁷ Na základě předložených informací určí kraj síť sociálních služeb na území daného kraje, a to s ohledem na povinnost kraje zajistit dostupnost poskytování sociálních služeb v souladu se střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb¹⁸. Na tomto místě lze odkázat na nález Ústavního soudu, který stanoví, že uvedená povinnost kraje má pozitivní charakter, tedy zahrnuje jeho povinnost činit přiměřené kroky k tomu, aby všem oprávněným osobám na jeho území byly dostupné vhodné služby sociální péče. Při konkrétní volbě takových kroků i při rozhodování o konkrétní podobě a charakteru dotčených služeb má přitom kraj velkou míru uvážení (s ohledem na skutečnost, že jde o oblast sociálních práv, i na své právo na samosprávu, neboť se jedná

¹⁶ Princip plánování sociálních služeb, dostupné na webových stránkách MPSV, zde: <https://www.mpsv.cz/cs/858>

¹⁷ Ustanovení § 94 písm. f) zákona o sociálních službách

¹⁸ Ustanovení § 95 písm. a), g), h) zákona o sociálních službách

o samostatnou působnost kraje) a při plnění své povinnosti může používat rozmanité prostředky předvídané zákonem.“¹⁹

Jakkoli na tomto místě nelze předvídat veškeré možnosti, které kraj může mít, lze doporučit následující kroky.

9.2. Střednědobé plánování rozvoje sociálních služeb

Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb je strategickým dokumentem kraje na období tří let, přičemž se na jeho tvorbě podílí obce, poskytovatelé sociálních služeb a zástupci osob, jimž jsou sociální služby poskytovány.

Strategie pro zajišťování a rozvoj sociálních služeb v daném kraji vznikají na základě soustavného analyzování potřeb klientů s PAS. Dokument je pravidelně aktualizován Akčními plány, které tak umožňují kraji pružně reagovat na skutečnou potřebnost a poptávku po daných službách, a pokrýt tak region dostatečnou kapacitou těchto služeb.

Dle ustanovení § 39a vyhlášky č. 505/2006 Sb.,²⁰ (dále jen „vyhlášky k zákonu o sociálních službách“) vychází SPRSS ze „zhodnocení potřeb a nepříznivých sociálních situací občanů kraje ve vztahu k sociálním službám a zajištění těchto potřeb na území kraje, zejména se zaměřením na dosud nepokryté potřeby, nedostatečné kapacity sociálních služeb, nedostupnost jednotlivých druhů sociálních služeb v daném území, a to vždy minimálně na území správního obvodu obce s rozšířenou působností,“²¹ a dále pak stanoví „jak kvalifikovaný odhad počtu osob, kterým jsou sociální služby poskytovány, tak odmítnutých zájemců o jednotlivé druhy sociálních služeb, a to vždy minimálně na území správního obvodu obce s rozšířenou působností.“²²

¹⁹ Nález Ústavního soudu je dostupný zde:

https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2018/I_US_2637_17_an.pdf

²⁰ kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

²¹ Ustanovení § 39a odst. 3 písm. a) první pododstavec

²² Ustanovení § 39a odst. 3 písm. a) druhý pododstavec

9.2.1. Sociální pracovníci obcí

Dle zákona sociální pracovník mimo jiné zjišťuje potřeby obyvatel obce, kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.²³ Sociální pracovníci se tak stávají klíčovými partnery při plánování sociálních služeb, respektive vytváření sítě sociálních služeb v kraji. V rámci sociálního poradenství mohou sociální pracovníci nejen předávat informace o možnosti evidence osob s PAS, ale ověřit i dostupnost potřebné služby u relevantních poskytovatelů sociálních služeb a zároveň zjistit, zda poskytovatelé očekávají vznik potřebné kapacity v přiměřeném časovém horizontu.

Dle vyhlášky k zákonu o sociálních službách se v rámci SPRSS provádí „shrnutí výsledků analýz potřeb v oblasti zajištění sociálních služeb ze střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb obcí, případně správních obvodů obcí s rozšířenou působností, svazků obcí, mikroregionů nebo místních akčních skupin v daném kraji, včetně počtu odmítnutých zájemců o jednotlivé druhy sociálních služeb, a dostupnost jednotlivých druhů sociálních služeb na území kraje a shrnutí informací zpracovaných v souvislosti s výkonem sociální práce na úrovni obcí a kraje.“²⁴

9.2.2. Pracovní, koordinační a jiné skupiny

Jak je výše uvedeno, kraj je odpovědný za dostupnost sociálních služeb, přičemž obce zastávají důležitou roli při plánování těchto služeb. V rámci přípravy a realizace SPRSS kooperují s krajem pracovní, koordinační a jiné skupiny. Daná uskupení komunikují plán rozvoje sociálních služeb s dalšími obcemi, kraji a poskytovateli sociálních služeb, zatímco koncepční řešení a priority určuje zpravidla stanovená komise pro plánování sociálních služeb. V rámci definování sítě sociálních služeb přihlíží kraj k informacím obcí, a proto je realizace konkrétních sociálních služeb výsledkem zjištěné potřeby sociální služby na území kraje.

Vznik speciálních skupin často iniciují rodinní příslušníci, kteří o osoby s PAS pečují, ale i lokální organizace a sdružení, která se problematikou autismu zabývají. V těchto případech je nutné, aby obec či kraj danou skupinu podporoval a realizoval činnosti, které by vedly k řešení nepříznivé sociální situace. Standardním nástrojem

²³ Ustanovení § 109 zákona o sociálních službách

²⁴ Ustanovení § 39a odst. 3 písm. a) čtvrtý a pátý pododstavec

saturace vzniklých potřeb, by měla být pravidelná setkání za účasti zástupců úřadů sociálního odboru. Předmět diskuze (případovou studii včetně konkrétní kazuistiky) je nutné předem tematizovat, aby diskuze směřovala k požadovanému výsledku, a současně si stanovit realizovatelné cíle.

9.3. Využití přímo řízených organizací kraje

Neopomenutelnou možností, ačkoli nikoli zcela systémovou, je forma přímého zadání úkolu vybudovat potřebnou kapacitu podřízeným příspěvkovým organizacím kraje.²⁵ Takový úkol pak musí být nutně doprovázen i adekvátními rozpočtovými opatřeními. Jako žádoucí se jeví určení jednoho krajem zřizovaného poskytovatele služeb (poskytovatel poslední záchrany), který bude připraven okamžitě poskytnout alespoň bazální rozsah pobytových sociálních služeb pro osoby s PAS, vč. závažných projevů doprovázených agresivitou a sebepoškozováním, v případě momentálního vzniku dané potřeby tak, aby bylo možno dále hledat středně- či dlouhodobé řešení. Příkladem dobré praxe je poté soustavná pomoc osobám s PAS v Královéhradeckém kraji, formou podpory příspěvkových organizací. V Barevných domcích Hajnice byla vyčleněna nová lůžka pro klienty s PAS vyžadující zvláštní podmínky péče, přičemž se další lůžka připravují v Domečkách v Rychnově nad Kněžnou. Dále kraj podporuje například rozšíření kapacit chráněného bydlení zřízeného Domovem Dědina Opočno.²⁶

9.4. Mezikrajská spolupráce

Doplňkovým nástrojem poté může být mezikrajská spolupráce. Ačkoli je zajištění dostupných sociálních služeb primárně úkolem každého kraje, nelze se pravidelně spoléhat na umístění žadatele k poskytovateli v jiném kraji. V případě náhlého vzniku potřeby, kterou nelze saturovat ve vlastních kapacitách (např. při náhlém úmrtí doposud pečující osoby – rodinného příslušníka) či v případě, že žadatel žije v místě, které je výrazně dostupnější od některého poskytovatele v sousedním kraji, může dávat smysl obrátit se i na jiné kraje s dotazem na volné kapacity potřebné

²⁵ Například Barevné domky v Hajnicích, viz článek P. Třešňáka, online, dostupné zde: <https://www.respekt.cz/tydenik/2014/5/deti-uplnku>.

²⁶ Královéhradecký kraj více podporuje lidi s poruchou autistického spektra, dostupné zde: <http://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/kraj-volene-organy/tiskove-centrum/aktuality1/kralovehradecky-kraj-vice-podporuje-lidi-s-poruchou-autistickeho-spektra--305982/>

sociální služby, ať už dočasně či trvale. Vždy se však bude jednat o ad hoc řešení závisující na vzájemné dohodě. V opačném případě by se jednalo o rozpor s ustanovením § 95 písm. g) zákona o sociálních službách, které stanoví: „Kraj zajišťuje dostupnost poskytování sociálních služeb na svém území...“

10. Databáze KÚ

Krajský úřad si všechna zjištěná data bude pod speciálním identifikátorem nebo se souhlasem dané osoby s PAS evidovat v databázi KÚ ve formátu xls souboru, kde jednotlivé záložky představují konkrétní zdroje dat.

S ohledem na zajištění a predikci potřebných sociálních služeb je důležité požadovaná data vždy strukturovat. Proto by měli zástupci KÚ znát nejen počet osob s PAS, ale i základní informaci o tom, do jaké věkové kategorie daná osob náleží, jaké je diagnóza této osoby a jaké jsou její potřeby a nároky na sociální službu.

11. Závěrečné zhodnocení

Z první etapy projektu Analýzy vyplynulo, že některé KÚ nepracují při mapování osob s PAS se žádnými zdroji. Proto před zahájením pilotáže zpracovatelé této metodiky diskutovali na půdě MPSV se zástupci KÚ potenciální zdroje dat, a následně stanovili potřebný rámec pro získávání dat o osobách s PAS.

Pilotního ověřování metodiky se zúčastnilo celkem 5 KÚ, přičemž je důležité upozornit na velmi heterogenní situaci mezi jednotlivými krajskými úřady, co se týče přístupu, ale i alokace zdrojů. V neposlední řadě nelze opominout závislost krajů na vnějších okolnostech, jež mohou ovlivnit jen do zanedbatelné míry, sem patří celková kondice ekonomiky, míra nezaměstnanosti (a tedy dostupnost kvalifikované pracovní síly) atp.

V rámci pilotáže odesílali zástupci krajských úřadů Zadavatelem přesně nadefinované požadavky a plnili zadané úkoly. Vzhledem k tomu, že některé KÚ neměly sběr dat o osobách s PAS jakýmkoli způsobem nastavený, v daných případech se jedná o významný nárůst v evidenci počtu osob s PAS. Za zmínku stojí např. KÚ Středočeského kraje, který v rámci analýzy indikoval celkem 3 osoby s potřebou sociální služby, zatímco během pilotního ověřování dat již eviduje desítky dětí a žáků s PAS,²⁷ přičemž už některých lze potřebu jisté sociální služby v budoucnu předpokládat.

Zpracovatelé dále ověřili, že vedle regionálních subjektů mohou zástupci krajských úřadů data o osobách s PAS získávat prostřednictvím ČSSZ a ÚZIS. V těchto případech se jedná o průlomovou komunikaci, neboť zástupci KÚ data z ČSSZ nikdy nezpracovávali. Nicméně se i v tomto případě potvrdilo, že se nejedná o nereálný požadavek, neboť strukturovaná data byla KÚ Kraji Vysočina doručena. Lze nicméně poukázat na to, že zástupcům KÚ Kraje Vysočina přišla vyplněná námi definovaná tabulka, zatímco KÚ Olomouckého kraje poměrně obsáhlý soubor nestrukturovaných dat, která ani nebyla pro účel projektu relevantní.

²⁷ Odbor školství KÚ vykázal na základě zaslání požadavku 94 dětí z výkazů mateřské školy, 309 žáků základní školy a 54 žáků střední školy.

Na tomto místě musíme podotknout, že téměř s prodlevou 1 měsíce zaslal ÚZIS zástupcům KÚ pouze obecnou prezentaci, a žádost o export konkrétních dat za jednotlivé kraje nebyla vypořádána.

Vedle zaslanych dotazů, které lze (s jakkoli dostatečně potřebnou lhůtou pro jejich vypořádání) jednorázově po určitých institucích požadovat, jsou nastaveny kontinuální a souvislé procesy dobrovolného oznámení o nedostupnosti služeb, přímo od osob s PAS či jejich zástupců a zároveň proces hlášení ze strany poskytovatelů sociálních služeb těmto osobám, který byl takto poprvé iniciován.

Vytvořená metodika bezpochyby přispěje ke zvýšení informovanosti krajů ohledně autismu a v rámci zajištění potřebných sociálních služeb nastaví určitý systém pro mapování počtu osob s PAS.

Nutno podotknout, že KÚ vždy snáze obdrží data zpracována interním odborem úřadu.²⁸ Nastavení spolupráce s poskytovateli, nebo zástupci ORP je však jen otázkou zavedení praxe a užší spolupráce při tvorbě SPRSS. Nicméně je to kraj, který vždy musí především proaktivně (a do jisté míry i kreativně) přistupovat k mapování dostupnosti sociálních služeb pro osoby s PAS.

²⁸ Požadavek zasláný na Odbor školství KÚ je zpravidla obratem vypořádán.

12. Přílohy

12.1. Vzorové formuláře

Následující vzorové formuláře slouží pro sběr dat z různých datových zdrojů, a to za účelem evidence informací, které poskytnou potřebné údaje při plánování odpovídajících sociálních služeb pro osoby s PAS.

12.1.1. Odbor školství

Počet dětí a žáků požadujeme za školní rok 2017/ 2018. Vedle výkazu mateřské školy rozdělujeme věkové kategorie 3-7 let a nad 7 let i v případě pedagogicko-psychologické poradny a pedagogického centra.

Odbor školství, školní rok 2017/2018					
Olomoucký kraj					
	Výkaz Z 23-01 pedagogicko- psychologická poradna	Výkaz Z 33-01 speciálně pedagogické centrum	Výkaz S1-01 mateřská škola	Výkaz M 3 základní školy	Výkaz M 8 střední školy
3-7 let					
nad 7 let					

12.1.2. Česká správa sociálního zabezpečení

Počet uznaných posouzení zdravotního stavu osob s převažující dg. F84 pro účely:

- 1) příspěvku na péči
- 2) invalidity
- 3) průkazu OZP
- 4) příspěvku na zvláštní pomůcku

Daná data požadujeme:

- od roku 2016 – 2018,
- ve třech věkových kategoriích (0-7 let, 7-18 let, nad 18 let)²⁹

OLOMOUCKÝ KRAJ				
věková kategorie: nad 18 let				
Posouzení osob s převažující dg. F84 pro účely příspěvku na péči				
	období/ stupeň	2016	2017	2018
1.	stupeň			
2.	stupeň			
3.	stupeň			
4.	stupeň			
Posouzení osob s převažující dg. F84 pro účely invalidity				
	období/ stupeň/ posouzení	2016	2017	2018
1.	stupeň			
	Zjišťovací			
2.	stupeň			
	Zjišťovací			
3.	stupeň			
	Kontrolní			
4.	stupeň			
	Kontrolní			
Posouzení osob s převažující dg. F84 pro účely průkazu OZP				
	období/ zdravotní postižení	2016	2017	2018
	TP			
	ZTP			
	ZTP/ P			
Posouzení osob s převažující dg. F84 pro účely příspěvku na zvláštní pomůcku				
	období/ uznané příspěvky	2016	2017	2018
	Počet uznaných příspěvků			

V rámci odstranění duplicit nás zajímá, kolik priznaných posudků pro účely invalidity zároveň figuruje v posudcích příspěvků na péči.

OLOMOUCKÝ KRAJ				
věková kategorie: nad 18 let				
Podíl priznaných posudků invalidity z příspěvku na péči				
	období/ uznané příspěvky	2016	2017	2018
	Příspěvek na péči (celkem)			
	Z toho posudků pro účely invalidity			

²⁹ Jako příklad zde uvádíme pouze věkovou kategorii nad 18 let

12.1.3. Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR

Vzhledem k tomu, že ÚZIS vytvořil speciální formulář³⁰ pro podání žádosti export dat, je nutné tento dokument vyplnit a zaslat na uzis@uzis.cz.

Příjmení, jméno, titul (v případě žádosti studenta vyplňuje školitel): xxx		Název NZIS: Jiné	
Název firmy/subjektu a adresa: xxx		E-mail: xxx Telefon: xxx	
Zpracovávané období: 2016–2018	Území: ČR	Datum zadání:	
Specifikace požadavku: <input type="text"/> Počet osob s poruchou autistického spektra (osoby s převažující diagnózou F84) v kraji: <input type="text"/> Stručný popis dat a účel - projektový záměr: <input type="text"/> Dle výše uvedeného požadujeme: počet osob s PAS od roku 2016 do roku 2018, <input type="text"/> ve třech věkových kategoriích (0-7 let, 7-18 let, nad 18 let) <input type="text"/> Popis předpokládaného, zejména publikačního využití dat: Zjištěný počet dat může být uveden ve Střednědobém plánu rozvoje sociálních služeb. <input type="text"/> Cíle práce: Zjišťování počtu osob s PAS na úrovni kraje, a to za účelem zajištění adekvátní sociální služby těmto osobám. <input type="text"/> Pokud jsou data využita pro plnění grantu, pak uveďte jeho oficiální název, sponzora a řešitele: <input type="text"/> Specifikace likvidace předaných dat (popis): Po provedení zpracování budou data zlikvidována. <input type="text"/> Data adresná ☐ / anonymizovaná ☒ agregovaná ☒ / individuální ☐ (Požadovaná data nebudou použita pro komerční účely).			
<p>Pole vpravo (identifikační údaje oprávněného pracovníka) vyplňte <u>pouze v případě žádosti o osobní údaje pacientů statutárním zástupcem poskytovatele zdravotních služeb</u>. Osobní údaje a údaje vedené ve zdravotnických registrech budou zpřístupněny jen oprávněnému zdravotnickému pracovníkovi poskytovatele zdravotnických služeb poskytovaných pacientovi dle § 73 odst. 2, písm. b z. č. 372/2011 Sb., v pl. zn.; případně dalším oprávněným pracovníkům dle § 73 odst. 2, písm. c, d, e cit. zákona. Statutární zástupce tímto výslovně prohlašuje, že požadované údaje se týkají pacientů vedených v NZIS dle § 72 odst. 1 písm. b).</p>		<p>Identifikační údaje oprávněného zdravotnického nebo jiného pracovníka a kontaktní údaje: Jméno a příjmení, titul: <input type="text"/> Bydliště: <input type="text"/> Státní příslušnost: <input type="text"/> Pracovní pozice: <input type="text"/> Telefon: <input type="text"/> Email: <input type="text"/> ÚZIS neověřuje a neručí za bezpečnost kontaktů.</p>	

³⁰ Formulář je dostupný zde: <http://www.uzis.cz/nas/poskytovani-informaci/podani-zadosti-export-dat-registru-nzis>

12.2. Dobrovolné oznámení o nedostupnosti služeb pro osoby s PAS

Dle nálezu Ústavního soudu ČR mají kraje povinnost zabezpečit, aby osobám v nepříznivé sociální situaci na jejich území byly k dispozici potřebné sociální služby, včetně služeb sociální péče. Pokud poptáváte sociální službu, která Vám nebyla poskytnuta z důvodu nedostatečné kapacity nebo absence této služby, kontaktujte prosím Krajský úřad (doplňte příslušný kraj), jenž za účelem zajištění těchto služeb oznámení eviduje.

Agendu pro osoby s PAS zajišťuje

Zde doplňte kontakt (jméno a příjmení, tel., email)

Vzorový formulář

Údaje zájemce o sociální službu

Jméno a příjmení

Trvalý pobyt

Datum narození

Tel., email

Údaje případného opatrovníka (případně osoby, která je oprávněna za žadatele jednat), nebo blízké, pečující osoby

Jméno a příjmení

Tel., email

Poptávaná sociální služba

Druh sociální služby, jejíž poskytnutí bylo odmítnuto

Konkrétní poskytovatelé, kteří žadatele odmítli.....

Důvod odmítnutí³¹

Byl žadatel zařazen na čekací listinu?

³¹ (nedostatečná kapacita, neexistence soc. služby, nebo jiný důvod)

Specifické informace

Kým (odbornost lékaře) a v kolik letech byl autismus diagnostikován

.....

Indikace, zdali byla diagnóza stanovena na základě posouzení odborníků

.....

Typ autismu, případně stupeň mentálního postižení nebo přidružená zdravotní postižení

.....

Detailnější popis potřeb žadatele

.....

Detailnější popis služby, kterou žadatel poptává

.....

Souhlas žadatele³² se zpracováním osobních údajů a poučení v souladu s GDPR

Dobrovolným sdělením výše uvedených údajů žadatel poskytuje souhlas k jejich zpracování Krajským úřadem (doplňte příslušný kraj), a to do okamžiku zajištění potřebné sociální služby. Žadatel má právo na úpravu i výmaz svých osobních údajů, přičemž může souhlas k jejich zpracování kdykoli odvolat.

³² (případně jeho opatrovníka, pokud má žadatel omezenou způsobilost k právním úkonům)

12.3. Odmítnutí žádosti o poskytnutí sociální služby v případě osob s PAS

Pokud jste jako poskytovatelé sociální služby odmítli zájemce, osobu s PAS, kontaktuje (doplňte jméno a příjmení pracovníka KÚ, který zajišťuje agendu osob s PAS), která za účelem zajištění těchto služeb odmítnuté žádosti eviduje.

Údaje zájemce o sociální službu

- *Jméno, bydliště, kontaktní údaje a datum narození žadatele*
- *Jméno a kontaktní údaje případného opatrovníka*
- *Druh sociální služby, jejíž poskytnutí bylo odmítnuto*
- *Informace o zařazení žadatele na čekací listinu.*

Důvod odmítnutí žádosti:

- *Nedostatečná kapacita sociální služby*
- *Neexistence sociální služby*
- *Jiný důvod*

Následné zpracování osobních údajů je nezbytné pro splnění právní povinnosti, která se na krajský úřad (správce osobních údajů) vztahuje, a to za účelem poskytnutí potřebné sociální služby.

Agendu pro osoby s PAS zajišťuje

Zde doplňte kontakt (jméno a příjmení, tel., email)